

Павлов О. І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки промисловості
Одеського національного технологічного університету*

Павлова І. О.

*кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри туристичного бізнесу та рекреації
Одеського національного технологічного університету*

Павлов О. І.-молодший

*здобувач вищої освіти
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

Pavlov Oleksandr

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Industrial Economics
Odesa National Technological University*

Pavlova Iryna

*Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer
of the Department of Tourism Business and Recreation
Odesa National Technological University*

Pavlov Oleksandr – junior

*Applicant of Higher Education
Odesa I. I. Mechnykov National University*

ІНКЛЮЗИЯ СІЛЬСЬКО-МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ: СВІТОВА ТА УКРАЇНСЬКА ПРАКТИКА

Анотація. Стаття присвячена характеристиці української та світової практики формування інклюзії сільсько-міських соціально-просторових утворень. Наукова новизна дослідження полягає у визначенні сутності інклюзії як суспільного феномену у її соціально-просторовому вимірі, особливостей її прояву в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) та районах, створених в процесі реформування територіального устрою України. За результатами дослідження виявлено зв'язок процесу формування інклюзії в сільсько-міському просторовому середовищі з тенденцією їх інтеграції на засадах континуальності та конвергентності; з'ясовано, що країни Латинської Америки, Азії та Африки стикаються з тими ж самими проблемами щодо згуртованості та соціальної інтеграції сіл та міст, як і наша країна. Доведено, що Україна має певні переваги перед цими країнами, які пов'язані з наявністю значних природних ресурсів, великих міст з їх науково-технічним та культурним потенціалом, відносно гомогенним в етнічному і соціальному відношенні, складом населення, що дає надію на практичне вирішення досліджуваної проблеми.

Ключові слова: агломераційні утворення континуально-конвергентного типу, інклюзія, міста, об'єднані територіальні громади, райони, світова та українська практика, села, сільсько-міські агломерації.

Вступ та постановка проблеми. Формування ОТГ та утворення нових районів в процесі здійснення децентралізації публічної влади та управління в Україні посилює увагу науковців до цих соціально-просторових утворень. Особливої наукової актуальності та практичної значущості набуло питання ідентифікації ОТГ, з огляду на склад їх населення та просторове розташування, як сільсько-міських агломерацій. Теж саме стосується і адміністративно-територіальних одиниць районного рівня, які не тільки зросли за чисельністю населення, площею, а й стали більш диверсифікованими та економічно спроможними. Такі зміни адміністративного характеру надали можливість для обопільного використання переваг міських та сільських поселень в межах єдиного континууму для перетворення новостворених соціально-просторових утворень на центри економічного зростання та поступову їх трансформацію в конвергентне інклюзивне середовище.

Враховуючи досвід зарубіжних країн, як розвинених, так і таких, що розвиваються, у справі згуртованості та інтеграції міських і сільських спільнот виникає питання щодо доцільності його вивчення з наступною імплементацією до українських реалій. Звернення до світової прак-

тики сільсько-міської інклюзії в ніякому разі не означає ігнорування специфіки України та її надбань у справі створення суспільної інклюзії добробуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій не отримала широкого висвітлення в українській економічній науці. Поки що увага науковців приділяється теоретичним аспектам інклюзивного розвитку – С.М. Дідух [1]; загальній характеристиці агломерацій – аналітична записка, видана Інститутом громадянського суспільства [2]; розкриттю ролі агломерацій у розвитку співробітництва територіальних громад – В.С. Погорелов [3]. Постановка проблеми інклюзивного розвитку на регіональному рівні здійснена О.Ю. Сніговою [4] та І.О. Цимбалюк [5]. Тематично більш наближеними до досліджуваної проблеми є монографії за редакцією О.М. Бородіної [6] та Т.О. Зінчук [7], присвячені відповідно інклюзивному сільському розвитку та стратегії інклюзивного сільського розвитку на базі громад.

Відмітною рисою наукових праць зарубіжних авторів є їх прикладний характер, тому їх аналіз дозволяє сформулювати уявлення про здобутки та проблеми світо-

вої спільноти на шляху до створення інклюзії сільсько-міських соціально-просторових утворень. Зокрема, Л.А. Ніколь і К.Дж. Ніколь [8] висвітлюють питання регіонального партнерства канадських міст і сіл; Х. Бердегеа, Х. Ескобальб і Е. Беббінгтон [9] – просторового розміття в розвитку сільських районів країн Латинської Америки; Б. Альперман [10], Чао С, Чжимін Лю [11], Юаньюань Ян, Венкай Бао, Юншен Ван і Янсуй Лю [12] – сільсько-міської інтеграції в Китаї.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Порівняльний аналіз зазначених наукових публікацій свідчить, по-перше, про різноманітний досвід різних країн у досягненні інклюзії сільсько-міських просторових утворень та про наявність «білих плям» у вивченні інклюзії сільсько-міських агломерацій як в Україні, так і в інших країн – по-друге. Тобто творче використання світового досвіду в практиці формування інклюзії добробуту в межах сільсько-міських агломерацій України потребує окремої уваги з боку науковців.

Метою статті є дослідження практичного виміру інклюзії сільсько-міських агломерацій України у його порівнянні зі світовим досвідом. Для її реалізації сформульовано завдання щодо визначення сутності інклюзії як суспільного феномену; характеристики її прояву на рівні ОТГ та районів; виявлення спільних рис та відмінностей формування інклюзії добробуту в українських та зарубіжних сільсько-міських соціально-просторових утвореннях.

Результати дослідження. Розпочнемо зі з'ясування етимології терміну «інклюзія». Він походить від англійського слова «inclusion» – включення, залучення. Для української мови слово «інклюзія» є новим, запозиченим, тому відсутнє у класичних словниках.

На наш погляд, інклюзія – це суспільний феномен включеності усіх верств населення в процес суспільного відтворення, систему відносин власності, їх залучення до політичних, економічних, соціальних, духовних змін.

Аналітика інклюзивності ґрунтується навколо парних дихотомій «відчуженість (відстороненість) – залученість», «ексклюзивність (виключеність) – інклюзивність (включеність)», «сегрегація – інтеграція». Продемонструємо їх прояв в сільсько-міському соціально-просторовому середовищі (табл. 1).

Першому етапу формування сільсько-міської інклюзії у її зародковому стані (ступінь залученості) передував процес подолання антагонізму у відносинах між містом і селом.

Розпочатий у 2015 році процес децентралізації публічної влади та управління у форматі добровільного об'єднання територіальних громад з подальшим реформуванням районної ланки адміністративно-територіального устрою заклав підвалини розгортанню власне інклюзії сільсько-міських агломерацій. Ключовою характерною ознакою цього етапу є формування сільсько-міського агломераційного континууму.

Незалежно від того, які поселення – міські, селищні або сільські є адміністративними центрами ОТГ та районів, вони представляють собою «змішані» за складом населення, ресурсами та функціями соціально-просторові утворення континуального типу. Цей феномен являє

собою спільний простір функціонування та розвитку міст, селищ і сіл. Такі утворення формуються, як правило, в результаті історичної еволюції системи розселення, яка відбувається під впливом тенденцій суспільного розвитку. Поява ж ОТГ та новостворених районів в Україні є наслідком прийняття управлінських рішень та використання заходів адміністративного характеру, впроваджених з метою сприяння згуртованості соціуму та створення гідних умов і рівних можливостей для всебічного розвитку населення цих соціально-просторових утворень.

На початок вересня 2022 року в Україні існувало 1469 ОТГ та 136 районів. Більшість ОТГ є сільськими, а серед адміністративних центрів міських ОТГ переважають малі та середні міста з чисельністю населення до 50 тис. та 100 тис. осіб. Разом з тим, адміністративними центрами шести ОТГ є центри регіонів, які одночасно мають статус і районних центрів. Отже, більшість ОТГ можна вважати агломераціями сільської спрямованості, а це означає, що в таких утвореннях візьме гору тенденція руралізації. Попри це, у переважній більшості районів, виняток серед яких складають десять районів з чисельністю населення до 100 тис. осіб з домінуючою часткою у їх складі сільського населення і малих міст, проступає тенденція до урбанізації цих агломераційних утворень. Першість за цією ознакою серед них посідають сільсько-міські агломерації, що утворені навколо регіональних центрів. Загальним здобутком громадівських і районних агломераційних утворень є формування самостійних бюджетів та удосконалення соціальної інфраструктури як основи формування континуального інклюзивного середовища.

Деяко мало прогнозованими виглядають перспективи створення інклюзії добробуту на регіональному рівні. І справа тут не тільки у незавершеності реформи територіальної організації влади. На цьому рівні найбільш загрозливими для інклюзивності є міжрегіональні соціально-економічні диспропорції, які склалися історично та посилюються за часів незалежної України. Це – великий розрив між регіонами за рівнем ВВП, сукупними доходами населення, розвитком інфраструктури, що посилює також соціально-економічну нерівність на груповому та індивідуальному рівнях. Різниця між максимальним (м. Київ та Київська область) та мінімальним (Донецька, Луганська, Херсонська області) значеннями індексу інклюзивного розвитку регіонів є більш ніж двократною [5].

З огляду на невирішеність питання щодо реформування адміністративно-територіального устрою країни на регіональному рівні та завчасність висновків щодо остаточної результативності реформи децентралізації влади та управління, доволі важко прогнозувати термін настання третього етапу інклюзії, який має супроводжуватися процесом сільсько-міська конвергенції.

Враховуючи зазначене цілком доцільно звернутися до узагальнення світової практики формування сільсько-міської інклюзії (табл. 2)

Зарубіжні дослідники зазначають величезну різницю між рушійними факторами розвитку сільсько-міських соціально-просторових утворень в західних країнах і в країнах, що розвиваються.

Таблиця 1

Поступовість прояву інклюзії в сільсько-міських агломераціях України

Етап	Ступінь вклюдії	Характеристика інклюзії
Перший	Початкова: залученість	Шефство міста над селом з його наступною трансформацією у партнерські зв'язки
Другий	Середня: включеність	Створення континуальних сільсько-міських агломераційних утворень (ОТГ, райони)
Третій	Висока: інтеграція	Досягнення реальної конвергенції в межах ОТГ та районів

Джерело: розробка авторів

Світовий контекст інклюзивності сільсько-міських агломерацій України

Країни	Науковий та політичний дискурс інклюзії	Практика формування інклюзії
Північної Америки	<ul style="list-style-type: none"> – Наявність сталих традицій розробки наукових концепцій континууму та конвергенції міст і сіл – Публічне порушення питання щодо статусу сільсько-міської периферії та її ролі в суспільному розвитку – Висування ідеї щодо створення регіональних сільсько-міських утворень – Розробка Міністерством сільського господарства США з метою класифікації округів «Кодексів континууму між сільськими та міськими районами» 	<ul style="list-style-type: none"> – Відсутність суттєвих соціально-економічних відмінностей у рівні розвитку сільських та міських спільнот – Суперечливий характер соціально-просторової інклюзії, пов'язаний з «еґоїзмом» великих міст, їх інтересом винятково до земельних ресурсів села – Висока згуртованість локальних сільських спільнот, яка зумовлена їх відносною автономією та наявністю природних ресурсів, що користуються суспільним попитом – Надання великої ролі освіти як важливого джерелу знань для фірмових інновацій у сільській місцевості
Азії	<ul style="list-style-type: none"> – Політика спільного врядування села та міста, яка передбачає послаблення між ними напруги, досягнення позитивної взаємодії з метою їх інтеграції – Проголошення мети реконструкції сіл щодо повної адаптації сільського населення до міського способу життя через диверсифікацію використання сільськогосподарських земель – Висування державною владою Китаю таких національних стратегій, як «відродження сільської місцевості», «інтеграція сільської та міської місцевості» та «цілеспрямована боротьба з бідністю» – Прагнення урядів Індії до інклюзивного зростання, Китаю – «гармонійного» суспільство», Таїланду – «філософії достатності», В'єтнаму – справедливості 	<ul style="list-style-type: none"> – Конкуренція та конфлікт інтересів міських і сільських районів щодо талантів, ресурсів і коштів в умовах нерівномірності їх розвитку – Приділення основної уваги в процесі взаємовідносин села та міста перетворенню сільської місцевості на міську шляхом створення міських сіл – Міждержавна та регіональна нерівномірність розвитку сільсько-міських соціально-просторових утворень – Вимірювання регіональної диференціації та оцінка ступеня інклюзії міст і сіл на основі розроблених індексів інтеграції
Африки	<ul style="list-style-type: none"> – Екстрактивні колоніальні інституції, встановлені правлячою елітою як тяжка спадщина минулого – Сприйняття концепції інклюзивного розвитку як альтернативи неолібералізму – Реляційний принцип, що виражений в сентенції «бути людиною означає підтверджувати свою людяність, визнаючи людяність інших і, на цій основі, встановлювати людські стосунки з ними» є центральним в африканській спільноті – Парадигма переходу Африки на південь від Сахари до «зростання та справедливості» є пріоритетною сільською складовою 	<ul style="list-style-type: none"> – Акцент на інклюзивному зростанні, а не на інклюзивному розвитку. – Наявність помітних ознак нерозвиненості: бідність, занепад інфраструктури, неписьменність, громадянські заворушення, політична нестабільність, правовий нігілізм, які є опорою для існування екстрактивних інституцій – Попри високі темпи зростання за останнє десятиліття, велика кількість людей залишаються виключеними з переваг суспільного прогресу – Залежність від землі та сільського господарства як джерел існування значної частки населення
Латинської Америки	<ul style="list-style-type: none"> – Політичний курс на подолання суттєвих відмінностей між містом та селом – Здійснення практичних заходів щодо заперечення звички містян жити переважно за рахунок сільськогосподарської зайнятості – Поєднання політики територіального розвитку та галузевої політики з метою повного використання місцевого потенціалу та усунення територіальної нерівності – Значний вплив діяльності територіальних органів влади на результативність державної політики 	<ul style="list-style-type: none"> – У таких різних країнах, як Чилі, Мексика та Колумбія, відповідно лише 6%, 7% та 17% населення живуть у «глибинних» сільських районах – Території, на яких розташовані невеликі міста вважаються сільсько-міськими, і ця умова дає їм набір переваг, що сприяють економічному зростанню, подоланню бідності і створенню інклюзії добробуту – Існує значна кількість сільських територій, у яких спостерігається динаміка інклюзивного та сталого зростання – Територіальні спільноти мають певну автономію розвитку, що дозволяє враховувати місцеві особливості
Європи	<ul style="list-style-type: none"> – Сприйняття життя в міському середовищі як такого, що не сприяє залученню спільноти та створенню соціальної інтеграції, в той час як сільські зв'язки часто вимагають географічної близькості та подібності – Суспільне визнання важливості зв'язку між містом та селом не тільки для розвитку сільської місцевості, але й міст – Впровадження у суспільну свідомість ідеї щодо корисності обопільного використання переваг міст і сіл на шляху до їх соціальної інтеграції – Виникнення інтересу до інтерфейсу село-місто із концепції сільсько-міського континууму село-місто, при цьому увага була спрямована на громади, які фактично утворювали розширену смугу субурбанізації за межами міст 	<ul style="list-style-type: none"> – Еволюція сільсько-міської території як ефекту зміни землекористування під високим антропогенним впливом – Сільсько-міські агломерації функціонують як утворення, що змінюються внаслідок людської діяльності у напрямку землекористування для соціальних цілей – Економічні та інші показники розвитку агломерацій, які демонструють їх позитивну динаміку, забезпечують конвергенцію та розумне зростання – Об'єднання органів місцевого самоврядування, які зменшили кількість муніципалітетів або районів місцевого самоврядування відбулося в Данії, Фінляндії, Ірландії, Норвегії, Польщі та Швеції

Країни	Науковий та політичний дискурс інклюзії	Практика формування інклюзії
Україна	<ul style="list-style-type: none"> – Відсутність сталих концепцій щодо інклюзії сільсько-міських агломерацій – Використання адміністративних методів щодо створення сільсько-міських агломерацій – Відсутність законодавчого закріплення понять «інклюзії» та «сільсько-міські агломерації» – Відсутність спеціальних державних установ, що управляють процесом створення сільсько-міської інклюзії 	<ul style="list-style-type: none"> – Штучне створення сільсько-міських агломерацій на рівні громад та районів – Переважання серед громадівських агломерацій таких, адміністративними центрами яких є села – Нерівномірний розподіл населення та ресурсного потенціалу між приміськими та «глибинними» сільсько-міськими агломераціями – Відсутність у переважній більшості сільсько-міських агломерацій в якості їх адміністративних центрів великих міст

Джерело: розроблено авторами за [8–13]

Китайські дослідники визначають чотири стовпи інтеграції села та міста: адміністративну систему, систему реєстрації домогосподарств, систему землеустрою та систему соціального забезпечення [11, с. 779].

Таке спостереження підтверджується досвідом країн різних континентів, про що свідчать дані таблиці 2. При цьому взаємозалежність між селами та містами є двосторонньою, що свідчить про повсюдну наявність об'єктивних причин для сільсько-міської інклюзії.

Загальною рисою сучасного розвитку світового співтовариства є поява у межах міста міських сіл, які набувають ознак урбанності та водночас привносять у міста прояви руральності (сільськості). Для України теж є характерним прояв такої тенденції, яка має перспективу для розгортання зустрічних процесів урбанізації та руралізації ОТГ та районів як агломерацій континуально-конвергентного типу.

Сільсько-міська згуртованість містить у собі елементи сталого розвитку за рахунок забезпеченості спільного простору земельними, водними та іншими природними ресурсами, якими володіють села.

Разом з тим на заваді інтеграції міст і сіл постає «міський егоїзм», який проявляється у нехтуванні інтересами невеликих сільських громад. Так внаслідок конфлікту інтересів центрального міста регіону Калгарі (Канада), в якому проживає 85 % населення сільсько-міської агломерації та чотирма сільськими муніципалітетами, на які припадають майже усі сільськогосподарські землі регіону, останні розірвали партнерські відносини з містом, пояснюючи своє рішення невідповідністю політики Калгарі сільській природі [8, с. 108–111]. Проте причина конфлікту банальна й типова для більшості країн, а саме боротьба за землекористування. Для України ця проблема найбільш гостро проявляється у приміських ОТГ та районах, центрами яких є великі міста.

Висновки. З метою досягнення мети та реалізації завдань дослідження на його початку було охарактеризо-

вано передумови та специфіку формування ОТГ та утворення нових районів, які ідентифіковані як сільсько-міські агломерації континуально-конвергентного типу. Такий авторський підхід до визначення сутності цих «змішаних» соціально-просторових утворень дає підстави для висновку щодо наявності ефекту синергії від територіальної реформи, який полягає у наявності реальної можливості вирішення складної соціальної задачі щодо подолання соціально-культурних та побутових відмінностей між містом і селом шляхом поступового створення інклюзії сільсько-міських агломераційних утворень з прикінцевим доповненням феномену континууму повним соціальним злиттям (конвергенція) сіл і міст.

Таке передбачення отримало подальше підтвердження після ознайомлення з світовим досвідом з цього питання, який, з одного боку, засвідчив наявність спільних рис протікання цього процесу, та специфіку української практики – з іншого. Зокрема з'ясовано, що деякі європейські країни вдавалися до такої реформи адміністративного устрою як об'єднання самоврядних органів на рівні муніципалітетів та районів. Країни Латинської Америки, Азії та Африки, що перебувають приблизно та тому ж самому рівні соціально-економічного розвитку що й Україна, стикаються з тими ж самими проблемами щодо згуртованості та соціальної інтеграції, як і наша країна.

Попри це, Україна має певні переваги перед цими країнами, які пов'язані з наявністю значних природних ресурсів, великих міст з їх науково-технічним та культурним потенціалом. І що не маловажно – Україна є унітарною, демократичною державою з відносно гомогенним в етнічному і соціальному відношення, складом населення, що дає надію на практичне вирішення досліджуваної проблеми.

Перспективи подальших наукових розвідок за зазначеним напрямом потребують концентрації зусиль економістів на засадах міждисциплінарності для розгортання прикладних досліджень на рівні окремих ОТГ та районів.

Список використаних джерел:

1. Дідух С.М. Протиріччя концепції інклюзивного розвитку та напрями їх вирішення. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 42. С. 171–175.
2. Агломерації: міжнародний досвід, тенденції, висновки для України : аналітична записка. У роботі над аналітичною запискою брали участь: Анатолій Ткачук, Тарас Баранецький, Борис Буркинський, Олександр Лайко, Володимир Осіпов, Григорій Підгрушний, Олександр Сергієнко, Олександр Врублевський. За редакцією: Ніни Наталенко. Київ в: Ін-т громадянського суспільства. 2017. 136 с.
3. Погорелов В.С. Агломерації як фундамент співробітництва територіальних громад. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 108–112.
4. Снігова О.Ю. Просторовий вимір інклюзивності в умовах становлення «нової» регіональної політики. *Український географічний журнал*. 2020. № 2 (110). С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.038>
5. Цимбалюк І. Оцінка інклюзивного розвитку регіонів України. *Електронний журнал Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 4 (20). С. 157–165.
6. Інклюзивний сільський розвиток в Україні : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України О.М. Бородіної. Київ : ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2020. 257 с.
7. Стратегія інклюзивного сільського розвитку на базі громад: проекти, реалії та європейські перспективи для України : монографія / за ред. проф. Т. О. Зінчук. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 352 с.

8. Nicol, L.A. & Nicol, C.J. Bifurcation of a rural-urban regional partnership: A study of hidden dynamics. *The Journal of Rural and Community Development*. 2015. Volume 10(4). P. 107–124.
9. Berdegué J., Escobal J., Bebbington A. Explaining Spatial Diversity in Latin American Rural Development: Structures, Institutions, and Coalitions. *World Development*. 2015. Volume 73. P. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.10.018>
10. Alpermann B. China's Rural-Urban Transformation: New Forms of Inclusion and Exclusion. *Journal of Current Chinese Affairs*. 2021. Volume 49 (3). P. 259–268. DOI: 10.1177/18681026211004955
11. Chao Ye, Zhimin Liu. Rural-urban co-governance: multi-scale practice. *Science Bulletin*. 2020. Volume 65. Issue 10. P. 778–780. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scib.2020.02.021>
12. Yuanyuan Yang, Wenkai Bao, Yongsheng Wang, Yansui Liu. Measurement of urban-rural integration level and its spatial differentiation in China in the new century. *Habitat International*. 2021. Volume 117. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2021.102420> URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197397521001090> (дата звернення: 16.09.2022).
13. Acemoglu, D. and Robinson, J. A. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty. New York : Crown Business, 2012. 579 p.

References:

1. Didukh S.M. (2020) Protyrichchja koncepciji inkljuzyvnoho rozvytku ta naprjamy jikh vyrishennja [Contradictions of the concept of inclusive development and ways to solve them]. *Infrastruktura rynku*, vol. 42, pp. 171–175.
2. Tkachuk A., Baranecykj T., Burkynsikyj B., Lajko O., Osipov V., Pidghrushnyj G., Serghijenko O., Vrublevsikyj O. (2017) Aghlomeraciji: mizhnarodnyj dosvid, tendenciji, vysnovky dlja Ukrajiny: analitychna zapyska [Agglomerations: international experience, trends, conclusions for Ukraine: analytical note]. Kyiv: Institute of Civil Society. (in Ukrainian)
3. Pohorielov V.S. (2018) Ahlomeratsii yak fundament spivrobitnytstva terytorialnykh hromad [Agglomerations as a foundation of cooperation of territorial communities]. *Economy and state*, no. 2, pp. 108–112. (in Ukrainian)
4. Snighova O.Ju. (2020) Prostorovyj vymir inkljuzyvnosti v umovakh stanovlennja «novoji» regionaljnoji polityky [Spatial dimension of inclusiveness in the conditions of formation of «new» regional policy]. *Ukrajinskyj gheografichnyj zhurnal* [Ukrainian Geographical Journal] (electronic journal), no. 2 (110), pp. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.038>
5. Tymbaliuk, I. (2019) «Assessment of inclusive development of the regions of Ukraine». *Elektronnyj zhurnal Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, no. 4 (20), pp. 157–165.
6. Borodinoji O.M. (2020) Inkljuzyvnyj silsikyj rozvytok v Ukraini [Inclusive rural development in Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv: State University «Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine».
7. Zinchuk T.O. (2019) Strateghija inkljuzyvnoho silsijkogho rozvytku na bazi ghromad [Strategy of inclusive rural development based on communities] (PhD Thesis), Kyiv: «Center for educational literature».
8. Nicol, L.A. & Nicol, C.J. (2015) Bifurcation of a rural-urban regional partnership: A study of hidden dynamics. *The Journal of Rural and Community Development*, vol. 10 (4), pp. 107–124.
9. Berdegué J., Escobal J., Bebbington A. (2015) Explaining Spatial Diversity in Latin American Rural Development: Structures, Institutions, and Coalitions. *World Development*, vol. 73. pp. 129–137. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2014.10.018>
10. Alpermann B. (2021) China's Rural-Urban Transformation: New Forms of Inclusion and Exclusion. *Journal of Current Chinese Affairs*, vol. 49 (3), pp. 259–268. DOI: <https://doi.org/10.1177/18681026211004955>
11. Chao Ye, Zhimin Liu (2020) Rural-urban co-governance: multi-scale practice. *Science Bulletin*, vol. 65, issue 10, pp. 778–780. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scib.2020.02.021>
12. Yuanyuan Yang, Wenkai Bao, Yongsheng Wang, Yansui Liu (2021) Measurement of urban-rural integration level and its spatial differentiation in China in the new century. *Habitat International*, vol. 117. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2021.102420> Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197397521001090> (accessed 16 September 2022).
13. Acemoglu, D. and Robinson, J. A. (2012) Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty, New York: Crown Business, 579 p.

INCLUSION OF RURAL-URBAN AGGLOMERATIONS: WORLD AND UKRAINIAN PRACTICE

Summary. The article is devoted to the characteristics of the Ukrainian and world practice of the formation of inclusion of rural-urban socio-spatial formations. The purpose of the study is to identify the practical dimension of the inclusion of rural-urban agglomerations of Ukraine in comparison with the world experience. For its implementation, the task of defining the essence of inclusion as a social phenomenon was formulated; characteristics of its manifestation at the level of united territorial communities (UTC) and districts; identification of common features and differences in the process of formation of well-being inclusion in Ukrainian and foreign rural-urban socio-spatial formations. The achievement of the goal of the research was facilitated by the use of theoretical assets of Ukrainian and foreign scientists on the specified problem, systemic and synergistic approaches, methods of comparison, analysis and synthesis. This author's approach to determining the essence of these «mixed» in terms of population composition and socio-spatial functions formations gives grounds for concluding that there is a synergy effect from the territorial reform, which consists in the presence of a real possibility of solving a complex of social problems connected with overcoming socio-cultural and everyday differences between cities and villages through the gradual creation of the inclusion of rural-urban agglomeration formations with the final addition of the phenomenon of the continuum by a complete social merger (convergence) of villages and cities. The scientific novelty of the study consists in determining the essence of inclusion as a social phenomenon in its socio-spatial dimension, the peculiarities of its manifestation in the UTC and districts created in the process of reforming the territorial system of Ukraine. According to the results of the research, the connection of the process of formation of inclusion in the rural-urban spatial environment with the tendency of their integration on the basis of continuity and convergence was revealed; it was found that the countries of Latin America, Asia and Africa face the same problems of cohesion and social integration of villages and cities as our country. It has been proven that Ukraine has certain advantages over these countries, which are related to the presence of significant natural resources, large cities with their scientific, technical and cultural potential, is a unitary, democratic state with ethnically and socially homogeneous population composition that gives hope for a practical solution to the investigated problem. Prospects for further scientific explorations in the specified direction require the concentration of efforts of economists on the basis of interdisciplinarity in order to conduct applied research at the level of individual UTCs and districts.

Key words: agglomeration formations of the continuum-convergent type, inclusion, cities, united territorial communities, districts, world and Ukrainian practice, villages, rural-urban agglomerations.